

1872. évi VIII. törvénycikk

az ipartörvény¹

I. FEJEZET

Az ipar megkezdéséről

1. § A magyar korona területén minden nagykoru vagy nagykorunak nyilvánított egyén, nemre való tekintet nélkül, ezen törvény korlátai közt, bármely iparágat, ideértve a kereskedést is, bárhol, önállólag és szabadon gyakorolhat.

2. § Önálló ipart az atya, gyám vagy gyámhatóság beleegyezésével kiskorúak is üzhetnek, és ily esetben vagyonukról szabadon rendelkeznek.

3. § Jogi személyek szintén szabadon üzhetnek ipart, ha üzletvezetőt állítanak (24. §).

4. § A ki szabadon gyakorolható ipart üzni szándékozik, tartozik ebbeli szándékát az illetékes iparhatóságnak szóval vagy írásban bejelenteni s ezen alkalommal kimutatni, hogy az ipar önálló gyakorlására az 1., illetőleg 2. vagy 3-dik §-okban kivánt kellékeknek megfelel; mi ha megtörtént, a bejelentésről szóló iparhatósági igazolvány, a 26. § alá tartozó eseteket kivéve, meg nem tagadható, és az iparhatóság által az illetőnek legfőlebb 3 nap alatt ingyen kiszolgáltatandó, különben a bejelentő iparának üzését megkezdheti.

5. § A következő iparágak gyakorlására nézve, u. m.: a szállodák, korcsmák és kávéházak tartása, a zsidáruszkodás, zálogra való kölcsönzés, cselédszerzés, kéményseprés, tűzi játékszerek készítése, rendes járatú időhöz kötött személyszállítás és azok iparára nézve, kik közhelyeken a közönség számára személyszállító eszközöket tartanak készen, vagy szolgálataikat ajánlják, mint: hordárok, bérszolgák stb., a közigazgatási hatóságok fel vannak jogosítva, közbiztonsági, közkerécsiségi, közegészségi és más egyéb közérdekek szempontjából, ezen törvény korlátai között és a helyi szükséghez képest általánosan kötelező szabályokat hozni.

6. § Új reál-iparjogok többé nem engedélyezhetők, de az eddig engedélyezettek épségükben továbbá is megmaradnak, a nélkül azonban, hogy azok hasonnemű iparnak mások általi gyakorlását korlátozhatnák.

7. § Valamely fennálló reál-iparjognak tulajdona nem menti fel a tulajdonost a törvény által megkivánt kellékek kimutatásának kötelessége alól. Ha e kellékekkel nem bír, csak minősített üzletvezető vagy bérlő által üzheti iparát.

8. § Ha valamely iparág gyakorlása oly üzlettelepek felállításával jár, melyek fekvésük vagy az üzlet minémüése által a szomszéd birtokosokat vagy lakókat, avagy egyáltalában a közönséget háborgatják, megkárosíthatják vagy veszélyeztethetik, ily telepek az alább körülírt eljárás mellett csak iparhatósági engedély alapján állíthatatnak fel.

Ide tartoznak:

mindennemű tűzijáték- és gyúszér-áru készítésére szolgáló telepek,
lőporgyárak és raktárak,
gázkészítő, gáztartó intézetek,
olaj-gyárak,
ásványolaj-finomítók,
kátránykészítők,

¹ Szentelítve: 1872. II. 27. Kihirdetve: a képviselőházban 1872. II. 29-én, a főrendek házában 1872. III. 1-jén.

coaksgyárak, a mennyiben másutt állittatnak fel, mint a hol az anyag termeltetik, üveghuták, koromégetők, agyag-áru, mész-, téglá-, és gipszégető kemenczék, tükörgyárak, nyers fémek előállítására szolgáló telepek, pörkölő kemenczék, fémöntődék, a mennyiben az olvasztás nem tégelyekben történik, hámor-művek, mindennemű vegyészeti gyárak, gyors fehéritők, firnászfőzdék, keményítő-, keményítő-szőrp, paraffin, kátrányos ponyva, bélhur, házfedő-papir és házfedő-nemez előállítására szolgáló gyárak, vér-, lug-, enyv- és szappan-főzdék, csontégetők, csontszáritók, csontzúzó, csontfőzők és csontfehéritők, állatiszór előkészítésére szánt telepek, faggyuolvasztók, gyertya-öntők, vágó hidak, timár-műhelyek, trágyagyárak, döngnyuzóhelyek, len-, kender-áztató telepek, czukor-, szesz- és sörgyárak, gőz-, száraz- és szelmalmok, uszodák, fürdők.

Vizi malmok és vízéptmények felállítására nézve továbbra is a fennálló törvények rendeletei fognak zsinórmértékül szolgálni.

E lajstrom a szerint, a mint az e szakasz elején említett köztekintetek egyes új iparágak telepeinél felmerülnek vagy a most felemlítettek valamelyikére nézve élenyésznek, a földmivelés-, ipar- és kereskedelmi minister által a belügyministerrel egyetértőleg a legközelebbi országgyűlés jóváhagyásának fenntartása mellett módosítható.

9. § A ki a 8. § alá eső üzlettelepek valamelyikének felállítására szükséges iparhatósági engedélyért folyamodik, köteles egyuttal a telepnek, az azon felállítandó épületeknek s belső felszerelésüknek pontos rajzát, körülményes leírását és szabatos magyarázatát az iparhatóságnak benyújtani, melynél az érdekeltek azokat a 10. §-ban meghatározott tárgyalás napjáig megtekinthetik.

10. § Az iparhatóság a szándékba vett vállalatot mind falragaszok által és egyéb szokott módon az illető községben, mind a község előljáróságához, a közelebbi, sőt ha szükségesnek látja, a távolabbi szomszédokhoz is intézett külön értesítvényben közhírré teszi, és haladék nélkül, legfeljebb 4 heti határidőre tárgyalást tűz ki a helyszínére, melyen azok, kik a vállalat ellen bármi oknál fogva kifogást tenni akarnak, e kifogást szóval vagy írásban előadni kötelesek, különben az üzlettelep - ha csak köztekintetek nem szolgálnak akadályul - engedélyezendő.

11. § A tárgyaláskor, melyről jegyzőkönyv vezetendő, az érdekllett felek és szükség esetében szakértők, s a helyi viszonyok ismeretével bíró egyének jelenlétében és kihallgatása mellett minden irányadó körülmények megvizsgálandók, a netáni ellenvetések alaposan tárgyalandók, és azon esetben, ha oly kifogások tétetnének, melyek magánjogi czimeken alapulnak, megkísérlendő a barátságos egyezkedés, mely ha nem sikerülne, a kifogást tevő fél, jogi igényeinek érvényesítése végett, a törvény rendes útjára utasítandó, a nélkül, hogy az ez érdemben hozandó bírói határozattól a telep felállításának engedélyezése függővé tétethetnék.

12. § Ha valamely üzletteleppel oly építkezések vannak kapcsolatban, melyeknek létesítése a szabályszerű építési engedélytől függ, az építészeti tekintetből szükséges tárgyalás is a fentebb említett tárgyalással lehetőleg egy időben tartandó meg.

13. § Az eljáró iparhatóság a felek kifogásain kívül hivatalból azt is tartozik megvizsgálni, vajjon a tervezett telep által nem fog-e a közönségre nézve jelentékenyebb háborgatás, kár vagy veszély előidézteni, és vajjon megfelel-e az a fennálló tűzrendőri és egészségügyi szabályoknak.

Kiterjesztendő a vizsgálat azon intézkedésekre is, melyek a munkások életének és egészségének megóvására szükségesek.

A vizsgálat eredménye szerint az engedély vagy megtagadandó, vagy szükségeseznek mutatózó feltételek alatt megadandó.

A végzés a megszabott feltételek elsorolása mellett 3 nap alatt írásban kiadandó, és az engedély megtagadása vagy feltételek kikötése esetében indokolandó.

Gőzkazánok használatba vétele csak akkor engedendő meg, ha az iparhatóság arról, hogy a kazán a szabályszerű biztonsági feltételeknek megfelel, kellő meggyőződést szerzett.

14. § Az iparhatósági végzés ellen a feleknek szabadságukban áll a kézhez juttatástól számítandó 15 napi határidő alatt felfolyamodással élni. Az ily felfolyamodásnak elhalasztó hatálya van.

15. § A hivatalos eljárás költségei végzésileg megállapítandók, s azokat a vállalkozó viseli.

Alaptalan kifogások esetében az ezekből származó költségek megtérítésében a kifogást tevő fél marasztaltatik el.

16. § A 8-dik § rendelkezése alá tartozó üzlettelepeknek minden lényeges átalakítása, valamint az üzlet módjának megváltoztatása is az iparhatóságnak bejelentendő, s ez utóbbi, ha szükségesnek véli, a 10. § határozmányai szerint új hasonló módon végbeviendő tárgyalást tűz ki.

17. § Oly üzletek, melyek nagy zajt okoznak, templomok, iskolák, kórházak és oly középületek szomszédságában, melyeknek kellő használata a zaj által megakadályoztatnék, meg nem engedendők.

18. § Ha valamely üzlettelep ily eljárás szerint iparhatóságilag engedélyeztetett és a kiszabott feltételek alatt felállított, a szomszédok közül senki sincs többé feljogosítva előre nem látott káros befolyások czime alatt az üzlet megszüntetését követelni, és az iparhatóságnál csakis oly intézkedések létesítését kérheti, melyek a bebizonyítható káros befolyást elhárítják. A hol ez nem lehetséges vagy az üzlettel meg nem egyeztethető, a káros befolyások miatt panaszt emelő fél a rendes bíróság előtt kárpótlást követelhet.

19. § Ha valamely, a jelen törvény alapján engedélyezett ipartelepen gyakorlatba vett, vagy ezen törvény keletkezte előtt érvényben volt rendszabályoknak megfelelőleg fennállott üzlet az egészségre ártalmas, vagy egyébként a közönségre hátrányos vagy veszélyes hatást gyakorol, vagy ha népesebb utcákban nagyobb mennyiségű gyuanyaggal működven, vagy ilyet készítvén, könnyen tűzveszélyt okozhatna: az, ha a káros befolyás másképp el nem távolítható, teljes kárpótlás mellett kisajátítás útján megszüntethető.

Az ilyen kisajátítást igénylő vállalat káros volta soha sem magán-, hanem mindig közérdek szempontjából ítélendő meg.

20. § Ily esetben az üzlet megszüntetése Budapesten az 1868:LVI. törvénycikk értelmében történik.

Az ország egyéb helyén a megszüntetés felett:

a) törvényhatósági joggal felruházott és rendezett tanácscsal bíró városokban maga a városi képviselő-testület,

b) minden egyéb községekre nézve a község javaslata folytán az elsőfoku iparhatóság határoz.

21. § Ezen határozat ellen, annak kézbesítésétől 15 nap alatt felfolyamodásnak van helye, mely a törvényhatósági joggal felruházott városokból a földmivelés-, ipar és kereskedelmi ministerhez, illetőleg a horvát-szlavon országos kormányhoz, minden egyéb városokból és községekből a másodfoku iparhatósághoz, és onnan ugyanazon ministerhez, illetőleg a horvát-szlavon országos kormányhoz intézendő.

A felfolyamodáshoz a kisajátításra vonatkozó összes ügyiratok, és az elsőfoku határozó testület vagy közeg véleményes jelentése csatolandók.

A felfolyamodásnak elhalasztó hatálya van.

22. § A megszüntetett üzlet után járó teljes kártalanítás Budapesten az 1868:LVI. törvénycikkben, minden más helyen az 1868-ik évi LV. törvénycikk V. és VI. fejezeteiben körülírt eljárás, Horvát-Szlavonországban az ott fenálló törvények szerint eszközözendő.

23. § Az iparos elhalálozása esetében az üzletet annak özvegye újabb bejelentés nélkül folytathatja. Özvegy nem léteben, vagy ha az ezen jogával élni nem akarna, az üzlet a kiskorú örökösök javára folytatható.

24. § Ha az ipar kiskorúak vagy jogi személyek részére gyakoroltatik, üzletvezető nevezendő, s az iparhatóságnál bejelentendő.

Üzletvezető csak az lehet, ki ezen törvény értelmében az ipar önálló gyakorlására jogosítva van.

A törvényes szabályok megtartásáról ő felel, s a netán kiszabott büntetést ő viseli.

25. § A telepengedélynek érvénye elenyészik, ha annak keltétől számított két év folyama alatt az üzlet meg nem indítatik, vagy két éven át egyfolytában szünetel.

Az üzlet megindítása iránti határidő azonban 3 évre is kiterjeszthető, ha az üzlettelep nagyobb szerű építkezésekkel van összekötve.

A ki bejelentett iparát két évig meg nem kezdi, azt csak újabb bejelentés mellett gyakorolhatja.

26. § A törvények azon rendeletei, melyek a papokat, szerzeteseket, katonákat, bírákat és közhivatalnokokat az ipar gyakorlásában korlátozzák, jelen törvény által érvénytelenül hagyatnak.

II. FEJEZET

Az ipar gyakorlásáról

27. § Minden iparos iparát helyettes vagy bérlő által is üzheti.

A bérlők és helyettesek az üzletvezetőkről szóló 24. § határozmányai alá esnek.

28. § Minden iparos ugyanazon községben több állandó üzleti helyet (műhelyt, árudát) tarthat, melyek azonban a hatóságnak bejelentendőek.

29. § Iparát mindenki rendes lakhelyén kívül az ország több helyén is üzheti; de tartozik a lakhelyén kívül nyitott fióktelepet az illetékes iparhatóságnál külön bejelenteni, ahhoz helyettest állítani s általában mindent teljesíteni, mit a törvény egy új iparág megindításánál rendel.

30. § Egy személy többféle ipart is üzhet.

Hasonló vagy különböző ipart üzők közös üzlet folytatására is egyesülhetnek.

31. § Minden iparüzőnek joga van készítményeinek teljes előállítására szükséges mindennemű munkát egyesíteni, s az erre megkivántató segédmunkásokat tartani.

32. § Minden iparosnak joga van úgy saját, mint mások készítményeit nemcsak lakhelyén, hanem azon kívül is az ország bármely helyén tartott heti vagy országos vásárokon is akár személyesen, akár bizományos által eladni, azokra megrendeléseket gyűjteni vagy gyűjtetni, megrendelt munkát mindenütt teljesíteni vagy munkásai által teljesíttetni.

A kéményseprőkre nézve a törvényhatóságok fel vannak jogosítva, tűzrendőri tekintetektől bizonyos munkakerületeket kijelölni.

33. § Azon esetben, ha a husmérés szabad gyakorlása mellett egyes községeknek hussal való ellátása állandóan biztosítható nem volna, jogában áll az illető törvényhatóságnak, ily községek kívánságára azokat illetőleg esetről-esetre külön intézkedéseket tenni.

34. § Hus- és kenyéreműekre nézve az iparhatóság elrendelheti, hogy a sulyszerinti árak a kicsinybeni eladásnál az eladási helyeken kifüggesztessenek.

35. § Az iparhatóság jogában áll: bérszolgák, hordárok s más személyek számára, kik közutczákon és téreken, vagy szállodákban és korcsmákban szolgálataikat felajánlják, valamint közhelyeken a közönség rendelkezésére álló járművek, lovak, csolnakok s más szállítóeszközök használatáért bizonyos dijszabást megállapítani.

Hasonlóul helye van az illető iparhatóság dijszabásának oly kéményseprők munkájánál, kiknek bizonyos kerületek kizárólagosan kijelöltettek.

36. § Sütők, mészárosok és kéményseprők az elkezdett iparüzletet tetszés szerint félbe nem szakíthatják, hanem ha azt abbahagyni szándékoznak, kötelesek ebbeli szándékukat az iparhatóságnak bejelenteni, és ennek meghagyására az ipart még bizonyos ideig, jelesül sütők és kéményseprők legfőlebb 4 hétig, mészárosok legfőlebb 3 hónapig folytatni.

37. § Ha az iparos állandó lakását és üzletét más iparhatósági kerületbe teszi át, mindazt tartozik teljesíteni, a mit a törvény új iparüzlet megindításánál követel.

38. § Az iparosok cégbejegyzésére és üzletkönyveik vezetésére nézve a fennálló törvények rendeletei szolgálnak zsinórmértékül.

III. FEJEZET

A segédszemélyzetről

A) A tanonczokról.

39. § Tanonczot tartani minden önálló iparosnak szabad. (90. §)

40. § Gyermeknek, kik életük 12-dik évét még be nem töltötték, tanonczoknak fel nem vehetők.

Kivételnek csak az iparhatóság engedelmével lehet helye, mely esetben köteles az iparos tanonczát 12 éves kora betöltéséig a népiskolába rendszeren járatni.

41. § A tanoncz fölvétele írásbeli szerződés mellett történik.

A felvétel alkalmával az iparos és a tanoncz szülői vagy gyámja közt a tanidő tartama, a tanoncz tartása és ellátása, a tandíj összege, vagy ha e helyett a tanidőnek meghosszabbítása köttetett ki, ezen pótidő tartama s az ez által pótoltt tandíj összege egyetértőleg megállapítandó.

42. § Az iparos köteles:

a) tanonczát azon iparágban, melyet üz, kiképezni, jó erkölcsre, rendre és munkásságra szoktatni;

b) időt engedni arra, hogy a tanoncz vallása ünnepnapjain az isteni szolgálatot látogathassa;

c) tanonczát, ha írni, olvasni és számolni nem tud, ezeknek megtanulására, különben pedig az ismétlési, esti, vasárnapi, illetőleg ipariskolába járásra szorítani;

d) ha háznépéhez tartozik, betegség esetében ápolásban részesíteni.

43. § Az iparos tanonczát csak az iparüzlethez tartozó munkáknál alkalmazhatja, cseléd-szolgálatokra nem kötelezheti és tartozik felügyelni, hogy a tanoncz a háziak vagy segédek által ne bántalmaztassék.

44. § Oly tanonczok, kik éltük 14-dik évét be nem töltötték, naponkint csak 10 órai, kik a 14-dik évet már elérték, 12 órai munkára kötelezhetők, az iskolában töltött időt is beleértve. Mindkét esetben azonban munkaközben délelőtt és délután egy-egy fél, délben pedig egy egész szünóra tartandó, és a tanonczok általában csakis oly munkára szoríthatók, mely korukhoz képest testi erejüknek megfelel.

45. § Éjjeli munkára, azaz esti 9 órától reggeli 5 óráig tizenhat éven aluli tanoncok általában nem alkalmazhatók; oly iparágaknál azonban, melyek üzlete éjjeli munka nélkül fennakadást szenvedne, az iparhatóság - tekintettel a tanonc testi fejlettségére - megengedheti, hogy 16 éven aluli, de 14 évesnél nem fiatalabb tanoncok a 44. §-ban megszabott munkaóráknak legfőlebb felét éjjeli munkában dolgozzák le.

46. § A tanonc az iparosnak, illetőleg üzletvezető helyettesének a reája bizottakban engedelmességgel tartozik; és ha az iparos házában élelemmel és lakással láttatik el, 18 éves koráig azoknak atyai fegyelme alatt áll.

47. § Az iparos a tanviszony befejeztével köteles a tanoncnak igazságos bizonyítványt adni.

48. § A tanszerződés kötelező ereje a kikötött próbaidő elteltével, ha pedig ez kikötve nincs, a tanonc beállta után 2 hónappal veszi kezdetét.

A próbaidő a tanidőbe beszámítandó.

49. § Ha a tanonc távollét vagy betegség által a munkától egyfolytában egy hónapnál tovább elvonatik, de a tanulást azután folytatja, az iparos jogában áll, a kikötött tanidőt az elmálasztott idővel megtoldani.

50. § A tanviszony megszűnik:

- a) ha az iparos vagy tanonc meghal, vagy munkaképtelenné válik;
- b) ha az iparos vagy tanonc sorhadi kötelezettségének teljesítésére behivatik;
- c) ha az egyik fél 4 hétnél tovább tartó fogságra ítéltetik;
- d) ha az iparostól a tanoncztartási jog elvonatik.

51. § A tanviszony a szerződésileg megállapított tanidő lefolyta előtt azonnal felbontható, és pedig

az iparos részéről:

- a) ha a tanonc lopást vagy sikkasztást követ el;
- b) ha a tanonc kötelességeinek teljesítését makacsul megtagadja, vagy ellenük súlyosan és ismételve vét;
- c) ha a tanonc tettelesen bántalmazást vagy durva becsületsértést követ el az iparos vagy családtagjai valamelyike ellen;
- d) ha a tanonc undorító vagy ragályos betegségben szenved.

A tanonc, illetőleg annak törvényes képviselője részéről:

- a) ha az iparos a tanonczot erkölcstelen vagy törvényellenes tettek elkövetésére csábítja;
- b) ha az iparos fegyelmi jogával visszaél;
- c) ha élte vagy egészsége a munka folytatásánál oly veszélynek volna kitéve, melyet a szerződés kötésekör előre látni nem lehetett.

52. § A tanviszony 14 napi felmondás mellett felbontható

az iparos részéről:

- a) ha kétségtelenné vált, hogy a tanonc az illető iparág megtanulására képtelen;
- b) ha két hónál tovább tartó betegségben szenved;
- c) ha az iparos üzletével felhagy.

A tanonc, illetőleg annak törvényes képviselője részéről:

- a) ha az iparos törvényes vagy tanszerződési kötelességeit a tanonc irányában nem teljesíti;
- b) ha az iparos más községbe költözik át;
- c) ha a tanonc más életpályára vagy más iparágra akar áttérni;
- d) ha az iparos két hónál tovább tartó betegségben szenved és üzletvezetőt nem állit.

53. § Ha a tanviszony felbontását a tanonc okozta, valamint azon esetben is, ha a tanonc más iparágra áttérve felmondott, az iparost az egész betöltött tanidőre járó tandij és kárpótlásul még fél évi tandij illeti, ha pedig az iparos adott okot a viszony megszüntetésére, a mennyiben a törvény vagy szerződés értelmében más kárpótlással nem tartoznék, legalább azon költségek megtérítésére köteles, melyek a tanoncnak más iparoshoz való beszegődtetése által okozottak.

54. § Oly iparos, ki szökevény tanonczot tudva felfogad, a tanonczczal egyetemlegesen felelős az előbbi iparosnak a tanoncz megszökése által okozott kárért.

55. § A szökevény-tanoncz az iparos kivánságára a helybeli iparhatóság által visszavezetendő.

B) A segédekről.

56. § Az iparos és segédei közötti viszony szabad egyezkedés tárgya.

A szerződés, ha a felek másképp nem egyeztek, csak 1 heti próbaidő eltelte után válik kötelező erejűvé.

57. § Az iparos segédeitől, ha másként nem egyezkedtek, csak az iparüzlethez tartozó munkát kívánhat, és ezt is csak oly mérvben, mely a segéd testi alkotásának és erejének megfelel.

58. § Az iparos a kötött szerződés megszűntével a munkából kilépő segédnek, a közöttük fennállott szerződési viszonynak megszűntéről bizonyítványt adni köteles.

Az iparos oly segédet fel nem fogadhat, ki az előbbi munkaadóval kötött szerződésnek törvényes megszűnését nem igazolja.

Oly iparos, ki szökevény segédet tudva felfogad, a segéddel egyetemlegesen felelős az előbbi iparosnak a megszökés által okozott kárért.

59. § Minden segéd szerződési kötelezettségének teljesítése mellett szabadon kereshet magának munkát; maga választhat és változtathat műhelyt, és pedig akár iparosoknál, akár gyárakban, akár más vállalkozóknál.

A szállók intézményével eddig összekötött szegődtetési kényszer ezennel megszüntetetik.

60. § A munkaadó és segéd közötti viszony, ha másképpen nem egyezkedtek, előre bocsátott 14 napi felmondás mellett felbontható.

61. § Habár kellő időben történt is a felmondás, azon segéd, ki darabszámra fizettetik, addig nem léphet ki, míg az átvett munkát a szerződésnek megfelelőleg be nem fejezte, valamint az sem, ki a munkabérére kapott előleget le nem dolgozta vagy meg nem térítette.

62. § A segéd felmondás nélkül azonnal elbocsátható:

a) ha lopást vagy sikkasztást követ el;

b) ha az iparos, helyettese, vagy az iparos egyik családtagja ellen tetteleg bántalmazást vagy súlyos becsületsértést követ el, kötelességei teljesítését makacsul megtagadja, vagy ha az iparos akarata ellenére egy egész munkanapon át szünetel;

c) ha megintés daczára a ház biztonságát vigyázatlansága által veszélyezteti;

d) ha 3 napnál tovább tartó fogságba kerül;

e) ha a szerződésileg elvállalt munka teljesítésére képtelen;

f) ha valamely undorító vagy ragályos betegségben szenved.

Az e) és f) pontokban elősorolt esetek bekövetkezése miatt elbocsátott segéd netaláni kárpótlási igénye a szerződés és a fennálló törvények alapján ítélendő meg.

63. § A segéd felmondás nélkül azonnal kiléphet:

a) ha az iparos, helyettese vagy az iparos hozzátartozói őt vagy családja tagjait tetteleg bántalmazzák, ellene vagy ellenük súlyos becsületsértést követnek el;

b) ha az iparos szerződési kötelességeit nem teljesíti;

c) ha darabszámra dolgozik, és az iparos őt folytonos munkával ellátni nem képes;

d) ha munka folytatásánál egészsége vagy élete oly körülmény által lenne veszélyeztetve, mely a szerződés megkötésekor felismerhető nem volt.

64. § Az iparos, ki segédét törvényes ok nélkül a felmondási határidő eltelte előtt elbocsátja, köteles neki azon bért vagy egyéb illetményt, melyet a felmondási határidő alatt élvezett volna, egyszeresen, de ha a segédnek bérén kívül ellátása is volt, kétszeres összegben kilépése előtt megadni.

65. § Azon iparos, ki segédjeit lakással is ellátja, e célra egészséges és lakható helyet tartozik kijelölni.

A segéd által egészségtelen lakás miatt beadott panaszok az iparhatóság részéről mindig a helyszínen a tisztí orvos közbejöttével vizsgálandók meg, és haladék nélkül orvoslandók.

C) A gyári munkásokról.

66. § Az iparos-segédekről szóló 57., 58., 59., 60., 61., 62., 63., 64., 65. § rendeletei a gyári munkásokra is kiterjednek.

67. § A gyáros köteles összes munkásairól rendes jegyzéket vezetni, abba minden munkás nevét, korát, születése helyét, foglalkozását és bérét beiktatni, s e jegyzéket az iparhatóságnak kívánatára akármikor előmutatni.

68. § A műhelyekben munkarendnek kell kifüggesztve lenni, melybe következők veendőek fel:

a) a dolgozó személyzet különféle osztályzata és foglalkozása, jelesül a nők és gyermekek alkalmazásának módozata, tekintettel testi erejükre és ez utóbbiak iskolai kötelezettségére;

b) a munkaidő tartama;

c) a leszámolás idejére és a munkabér kifizetésére vonatkozó határozmányok;

d) a felügyelő egyének jogai;

e) a munkásokkal bánásmód megbetegedés vagy szerencsétlenség eseteiben;

f) a munkarend áthágóira szabott bírságok;

g) a felmondási határidő és azon esetek, melyekben a szerződési viszony azonnal felbontható.

E munkarend másodlata az iparhatóságnak benyújtandó.

69. § Minden gyáros köteles gyárában saját költségén mindazt létesíteni és fenntartani, a mi tekintettel az iparüzlet és telep minőségére, a munkások életének és egészségének lehető biztosítására szolgál.

70. § Tekintettel a fennálló népoktatási törvényekre is:

Tíz éven aluli gyermekeket épen nem, a 10 évet meghaladott, de a 12 évet még el nem érteket csak az iparhatóság engedélye mellett szabad gyárakban munkára alkalmazni.

Az engedély csak akkor adandó meg, ha vagy az iskola rendes látogatása a gyárban való alkalmazással megegyezhetőnek mutatkozik, vagy a gyáros részéről külön iskolák felállítása által a gyermekek oktatásáról az iskolahatóság rendeletei szerint kellő gondoskodás történik.

Kik a 12 éves kort meghaladták, de a 14 éves életkort még be nem töltötték, gyári munkában naponként csak 8 óra hosszát foglalkoztathatók.

Oly ifjak, kik a 14 éves életkort betöltötték, de a 16 évest még el nem érték, naponként csak 10 órai munkára alkalmazhatók.

A 16. évet még be nem töltött munkások általában csak oly munkára alkalmazhatók, mely egészségüknek nem árt és testi fejlődésüket nem gátolja.

Ezen törvény 42. §-ának b) pontja, valamint a tanoncok éjjeli munkájáról szóló 45. §-a a 16 éven aluli gyári munkásokra is kiterjesztetik.

71. § A munkásoknak munkaközben úgy délelőtt, mint délután fél-fél órai, délben pedig 1 órai szünetidő engedendő.

Azon gyárakban, melyekben a munka éjjel-nappal folytatatik, a gyáros az éjjeli munkára alkalmazott munkások kellő felváltásáról köteles gondoskodni.

A nappali munkát reggeli 5 óra előtt kezdeni, és esti 9 órán túl kiterjeszteni nem szabad.

72. § A gyáros köteles munkása bérét készpénzben, és pedig - ha az üzlet természetéből folyólag másképp nem egyezkedett - hetenkint kifizetni.

Árukat és szeszes italokat munkásainak nem hitelezhet.

Lakással azonban, tüzifával, földhaszonélvezettel, rendes étellemezzel, orvossággal, orvosi segélylyel a munkást, ha ez beleegyezik, elláthatja s az ezekért járó összegeket a bérfizetés alkalmával béréből levonhatja. Ugyanezen feltétel alatt láthatja el a gyáros a munkást a gyárában készülő cikkek előállítására szükséges szerszámokkal és anyagokkal is, ha ezeket szerződés szerint a munkás sajátjából tartozik megszerezni.

73. § Oly árukért való követelések, melyek a munkásoknak a fennálló tilalom dacára hitelezettek, a gyártulajdonos által sem törvény, sem felszámolás útján nem érvényesíthetők.

74. § Oly szerződések, melyek a 72. és 73. § rendeleteivel ellenkeznek, kötelező erővel nem bírnak.

Hasonlóul érvénytelenek a gyáros és munkás közt történt oly megállapodások, melyek szerint ez utóbbi szükségletét bizonyos eladási telepekből szerezni, vagy bérének egy részét más célokra, mint a munkások sorsának javítására fordítani köteles.

75. § Az iparhatóság köteles a gyárakat kiküldöttjei által időnként meg szemléltetni s a törvény rendeleteinek megtartásáról meggyőződést szerezni.

IV. FEJEZET

Az ipartársulatokról

76. § Ugyanazon vagy különböző ipart egy vagy több községben önállóan gyakorló iparosok közös érdekeik előmozdítása végett ipartársulatokká egyesülhetnek.

Ezen ipartársulatoknak jogában áll az iparosok és segéd személyzetük közt keletkező surlódásokat és peres kérdéseket a külön e célból felállítandó békéltető bizottság útján, melybe egyenlő számmal segédek is felveendők, kiegyenlíteni.

77. § Minden ipartársulatnak alapszabályokkal kell bírnia, melyeket az alakulás előtt az illető törvényhatóság útján a földmivelés-, ipar- s kereskedelmi miniszternek bemutatni köteles.

Az alapszabályokba felveendők a társulatba való belépés feltételei, melyek közt azonban iparbeli vizsgának letétele helyt nem foglalhat, a tagok jogai s kötelességei, a tagok járulékaiknak kulcsa s az elmulasztott fizetés következményei, a társulat felosztatásának vagy más ipartársulatba beolvadásnak esetei, továbbá a kilépés feltételei, a társulati előjárásnak mikénti összeállítása és hatásköre, végre a társulati vagyonnak kezelési módját s a társulat felosztatása esetében a társulati vagyonnak közhasznú és kijelölt iparcélokra fordítását szabályozó határozmányok.

Ha a bemutatott alapszabályok a törvényes szabványoknak megfelelnek, azok ellen kifogás nem tehető.

Ha a törvény életbeléptetésétől számított első évben alakuló társulatok alapszabályaira nézve a felterjesztéstől számítva három hó alatt, a későbbben alakulókéra nézve pedig 30 nap alatt, észrevétel nem tételik, a társulat alapszabályai értelmében megalakulhat.

78. § Az alapszabályok nem tartalmazhatnak olyat, mi által az egyes tagok az ezen törvény alapján őket megillető jogok tetszés szerinti gyakorlatában megszoríthatnának vagy akadályoztathatnának.

79. § Ipartársulatba való belépésre egy iparos sem kényszeríthető, valamint hogy a belépés sem tagadható meg oly iparostól, ki az alapszabályok feltételeinek eleget tenni akar és képes.

A kilépő tag a társulati kapcsolatból folyó javadalmakra és társulati vagyonra igényt nem tarthat.

80. § Ha egy társulati tag halála után annak iparát özvegye vagy árvái számára üzletvezető gyakorolja, az elhunyt tagok tagsági jogai és kötelességei az özvegyre özvegyeségi idejére, vagy a kiskorúakra kiskorúságuk idejére szállnak át.

81. § Az ipartársulatok az illetékes közigazgatási hatóság felügyelete alatt állnak.

82. § A társulatnak más ipartársulattal való összeolvadását vagy a társulati kapcsolatok teljes felbontását célzó közgyűlési határozat végrehajtása csak akkor történhetik, ha a társulat minden kötelezettségeinek és tartozásainak eleget tett.

A tartozások levonása után fennmaradó társulati vagyon a társulati tagok közt semmi szín alatt fel nem osztható, hanem ha más ipartársulatba beolvadás nem történik, az alapszabályok értelmében közhasznú iparcélokra közgyűlési határozat által adományozandó.

83. § A jelen törvény életbeléptetésétől számított 3 hó alatt valamennyi fennálló czéh megszűnik. Ha a volt czéhtagoknak többsége ezen törvény életbelépte után 9 hó alatt ipartársulatot alkot, a megszűnt czéh vagyona ezen társulatra száll, ellenkező esetben a volt czéhtestület vagyona a czéh közgyűlése által közhasznú iparcélokra adományozandó, s ha a gyűlés ily határozatot hozni nem akarna, a társulati vagyonnak ipari célokra való fordítása iránt az illető törvényhatóság fog határozni.

V. FEJEZET

Az áthágásokról és a büntetésekről

84. § Iparüzhetés jogától senki sem birói ítélet, sem közigazgatási határozat által meg nem fosztható.

85. § A kiszabott bírságok akár önálló Iparosokra, akár a segédszemélyzetre méretnek, csak nemfizethetés esetében cserélendő fel fogságbüntetéssel, s ez esetben 5 frtnyi bírság egy napi fogsággal pótolatik.

86. § Ötven forintig terjedhető bírságban elmarasztalandó:

a) a ki valamely ipart önállóan üz, a nélkül, hogy azt bejelentette volna;

b) a ki a 35. §-ban említett üzletek gyakorlásánál a hatóság által megszabott árszabályt meg nem tartja.

87. § Husz frttól 200 frtig terjedhető bírságban elmarasztalandó:

a) a ki ezen törvénynek a segédek, tanoncok és gyári munkások felvételét, alkalmazását és a velük való bánásmódot szabályozó rendeleteit áthágja vagy a segédszemélyzet iskolai oktatására vonatkozó kötelességeit nem teljesíti;

b) azon iparos vagy gyáros, ki a munkások bérét árucikkokban szolgáltatja ki vagy más szabályellenes eljárás által a munkásokat károsítja;

c) azon iparos vagy gyáros, ki oly segédet vagy munkást fogad fel, a ki az előbbi munkaadóval kötött szerződésnek törvényes megszűnését igazolni nem képes.

88. § Száz frttól 300 frtig terjedhető bírságban elmarasztalandó:

a) a ki a 8. §-ban előszámlált üzlettelepek valamelyikét felállítja, mielőtt a megkivántató jogerejű engedélyt megnyerte volna;

b) a ki a 8. §-ban felsorolt üzlettelepek valamelyikét hatósági engedély nélkül átalakítja vagy pedig az engedélyező okmányban megállapított feltételeknek meg nem felel;

c) a ki a 36. §-ban megnevezett iparüzletek egyikét bejelentés nélkül félbeszakítja, vagy pedig az abbahagyási szándék bejelentése után a hatóság által megszabott idő lejártáig nem folytatja;

d) azon gyáros, ki a 69. §-ban megállapított kötelességét teljesíteni elmulasztja.

89. § Azon segéd vagy gyári munkás, ki munkájából jogtalanul kilép, iparhatósági határozat alapján történendő visszahozatal által kötelessége teljesítésére szorítható, sőt ezenfelül még 8 napig terjedhető fogsággal is büntethető.

90. § A 87. § a) pontjában említett kihágások súlyosabb vagy ismételt eseteiben az iparos tanoncztartási, a gyáros pedig fiatal munkások alkalmazásának jogától iparhatóságilag egy évre, birói ítélet által pedig hosszabb időre is megfosztható.

91. § Korcsmárosok és vendéglősök, kik üzletüket a tiltott kártyajáték, az orgazdaság üzésére vagy az erkölcstelenség terjesztésére használják fel;

zsibárosok és zálogra kölcsönzők, kik nyereségvágyból másnak tulajdona ellen bűntényt vagy vétséget követnek el;

cselédszerzők, kik nyereségvágyból másnak tulajdona vagy az erkölcsiség ellen büntényt vagy vétséget követnek el, ezen iparok folytatásától birói ítélet által meghatározott időre eltilthatók.

92. § A 8-dik §-ban említett telepeken, ha tulajdonosuk vagy annak helyettese a 88-dik § a) és b) pontjaiban említett kihágás egyikét vagy másikat ismételten elköveti, vagy ha többszöri hatósági figyelmeztetés után a közbiztonsági, jelesen a közegészségi és tűzrendőri szabályok ellen súlyos vétséget követ el, a közigazgatási hatóság által az a) pont esetében a jogerejü engedély megnyeréseig, a b) pont esetében és az utóbb említett esetben pedig egy évig az üzlet beszüntethető.

Birói ítélet által ezen beszüntetés hosszabb időre is kiterjeszthető.

93. § Összebeszélések, melyek által az iparosok azt czélozzák, hogy üzletük félbeszakítása, vagy a munkások, illetőleg segédek elbocsátása által ezeknek terhesebb munkafeltételeket szabjanak, különösen azoknak bérét leszállítsák, vagy melyek által a munkások, illetőleg segédek oda törekszenek, hogy közös munkaszünetelés által a munkaadókat magasabb bér megadására kényszerítsék s általában tőlük jobb munkafeltételeket csikarjanak ki, ugyszintén mindazon egyezmények, melyek által azoknak támogatása czéloztatik, a kik az érintett összebeszélések mellett megmaradnak, vagy azoknak károsítása, a kik azokkal szakítanak, jogérvénynyel nem birnak.

94. § A ki a 93. §-ban meghatározott összebeszélések és egyezmények létesítése, terjesztése vagy foganatosítása czéljából a munkaadókat vagy munkásokat, illetőleg segédeket szabad akarattal érvényesítésében fenyegetés vagy tetteges bántalmazás által akadályozza vagy akadályozni törekszik, az, a mennyiben a büntető törvények szerint súlyosabb büntetésnek helye nem volna, 300 frtig terjedhető bírsággal, vagy 2 hónapig terjedhető fogsággal büntethető.

95. § A bírságpénzek beszedése közigazgatási uton történik.

Ezen pénzek azon község pénztárába folynak be, hol a kihágás elkövetett, s iparcélokra fordítandók.

96. § Az ipartörvény áthágásainak - a mennyiben büntett nem forog fenn - vizsgálása és büntetése elévül, ha a kihágó a kihágás elkövetése napjától számítandó hat hó alatt be nem panasztoltatott.

VI. FEJEZET

Az iparhatóságokról és az eljárásról

97. § Iparügyekben - tekintettel a 98. §-ra - következő hatóságok állapítatnak meg:

I. Elsőfolyamodásu hatóság:

a) a községekben a szolgabíró;

b) rendezett tanácscsal bíró városokban a várostanács;

c) törvényhatósági joggal felruházott városokban a rendőri (kapitányi) hivatal;

d) szász-székekben és vidékeken egyelőre az illető felügyelő, a városokban a rendőri hivatal.

II. Másodfolyamodásu hatóság:

a) törvényhatósági joggal felruházott városokban a város tanácsa;

b) szász-székekben és vidékeken egyelőre a széki vagy vidéki tanács, illetőleg tisztség;

c) minden egyéb városokban és községekben az alispán.

III. Harmad és utolsó foku hatóság:

A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister, Horvát-Szlavonországra nézve a horvát-szlavon országos kormány.

98. § Az iparosok és a tanoncok, segédek vagy munkások között felmerülő azon surlódások és peres kérdések, melyek a munka- vagy tanviszony megkezdésére, folytatására vagy megszűnésére, annak tartama alatt fennálló kölcsönös kötelezettségek teljesítésére, a munka- vagy tanviszony megszűnéséből keletkező kártérítési követelésekre vonatkoznak, ott, hol e célra külön iparbizottságok szervezve vannak, ezek által, ellenkező esetben az iparhatóság által minden felebbezés kizárásával döntendők el.

Az iparbizottság, illetőleg iparhatóság e részbeni határozatával meg nem elégedő félnek jogában áll, a határozat kihirdetésétől számítandó 30 nap alatt igényeit a törvény rendes útján érvényesíteni, mi által azonban a határozat végrehajtása nem gátoltatik.

Oly községekben, hol az iparosok, segédek és munkások nagyobb számmal laknak, ezeknek kívánatára külön iparbizottságok állithatók fel. Ezen, az iparosok és a segédek vagy munkások köréből egyenlő számban választott tagokból alakulandó iparbizottságok szervezésének és eljárásának részleteit, míg külön törvény által nem szabályoztatnak, az illető községek az érdekeltek hozzájárulásával külön szabályrendelet útján állapítják meg, mely a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterhez az illető törvényhatóság útján, jóváhagyás végett felterjesztendő.

99. § Az iparbejelentések, valamint a telepengedély iránti kérvények azon iparhatósághoz intézendők, melynek területén az iparüzlet megindítandó.

Az iparigazolványba a bejelentés kivonata s annak bizonyítása, hogy az az iparlajstromba bejegyeztetett, beiktatandó.

100. § Az elsőfolyamodású iparhatóságnál iparlajstrom vezetendő, abba minden iparbejelentés és telepengedély, valamint az ipar álladékában történt minden változás beiktatandó, s erről az illető adóhivatal s a kereskedelmi és iparkamara is havonként értesítendő.

101. § Valamely iparüzletnek betiltása esetében a féllel az indokok is közlendők, s ez az ily végzés ellen a kézbesítéstől számított 15 nap alatt felfolyamodással élhet.

102. § A jelen törvénybe ütköző kihágások felett hozott határozatok ellen a felfolyamodás a határozat kihirdetése, illetőleg kézbesítése után 15 nap alatt az elsőfolyamodású iparhatóságnál nyujtandó be.

A kellő időben benyujtott felfolyamodás, a 89. §-ban említett esetek kivételével, vagy ha a végrehajtás azonnali foganatosítása köztekintetektől nem szükséges, halasztó hatálylyal bír.

103. § Az elsőfolyamodású iparhatóságok előtt az eljárás szóbeli, s a végzés a felek kívánatára írásban kiadandó.

104. § E törvény hatályba léptétől minden ezzel ellenkező törvények, rendszabályok és törvényes szokások érvényen kívül helyeztetnek.

Az 1848-dik évi XVIII. tc. azonban - a nyomdák és könyomdák biztosítékaira vonatkozó rendeletek kivételével - továbbra is fenntartatik. Horvát-Szlavonországban pedig az ott fennálló sajtótörvények érintetlen maradnak.

105. § Jelen törvény alá nem esnek:

a) a mezőgazdasági és erdei termelés, marha- és lótenyésztés, halászat folyó vizekben, tavakban és csatornáknban, kert és szőlőmivelés s az ezekkel összefüggő mellékipar, a mennyiben az illetők leginkább saját nyerstermékeik feldolgozására és eladására szoritkoznak;

b) a bányászat és kohászat;

c) az állami egyedáruság és az azzal összekötött vállalatok;

d) a katonai intézetekben és üzlettelepeknél alkalmazott katonák munkája;

e) a malom és italmérési üzlet annyiban, a mennyiben az ahhoz való jog a kir. kisebb haszonvételek sorába tartozik;

f) a vasut, gőzhajózási és csatornázási vállalatok;

g) hitel- és biztosító intézetek;

h) a tengeri hajózás és tengeri halászat;

i) rendes átjárók (kompok, révek) állítása folyókon, tavakon, csatornákon és a fausztató vállalatok;

k) az ügyvédek, mérnökök foglalkozásai;

l) a gyógyászat gyakorlása (orvosok, sebészek, szülészek stb.) és mindennemű gyógyintézetek, (ideértve a szülésházákat, tébolydákat), valamint az állatgyógyászat és a gyógyszerészet;

m) a magánoktatás és nevelés;

n) nyilvános táp-, oktató és fegyintézetek ipari foglalkozása;

o) a házaló kereskedés;

p) a közönséges napszámos munka.

Mindezekre nézve a törvényhozás további rendelkezéseig a fennálló törvények és rendszabályok szolgálnak zsinórmértékül.

106. § Jelen törvény végrehajtásával a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister, Horvát- és Szlavonországokban pedig a Horvát-Szlavon-Dalmátországok bánja bizatik meg.

TARTALOMJEGYZÉK

1872. évi VIII. törvénycikk	1
az ipartörvény	1
I. FEJEZET	1
Az ipar megkezdéséről	1
II. FEJEZET	4
Az ipar gyakorlásáról	4
III. FEJEZET	5
A segédszemélyzetről	5
A) A tanonczokról.	5
B) A segédekről.	7
C) A gyári munkásokról.	8
IV. FEJEZET	9
Az ipartársulatokról	9
V. FEJEZET	10
Az áthágásokról és a büntetésekről	10
VI. FEJEZET	11
Az iparhatóságokról és az eljárásról	11